

**Sosiaalipedagogiikan
päivät 2016
– Eriarvoistuva yhteiskunta
ja ehkäisevä työ**

21.–22.4.2016 Turussa

Abstraktikirja

Suomen sosiaalipedagoginen seura ry

Turun ammattikorkeakoulu

Humanistinen ammattikorkeakoulu

**SUOMEN
SOSIAALIPEDAGOGINEN
SEURA ry**

TURKU AMK

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Työryhmät 1 torstaina klo 13.00–14.15: Sosiaalipedagogista tutkimusta 1

RYHMÄ 1: Eriarvoisuus ja työ (pj. Voitto Kuosmanen)

- 13.05–13.40 Teppo Eskelinen ja Sanna Ryyänen: Siivoojan ääni
13.40–14.15 Riikka Bado: Puuvillanviljelijöiden tarina osana globaalia kulutuskulttuuria

RYHMÄ 2: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen I (pj. Anne Backman)

- 13.05–13.40 Minna Lumme: Kouluhyvinvoinnin osallistava yhteissuunnittelu
TOINEN ESITYS PERUUNTUNUT

RYHMÄ 3: Nuoret ja kasvatuksen kentät (pj. Anna-Kaisa Nieminen)

- 13.05–13.40 Eila Kauppinen: Harrastukset nuorten ruokaympäristöinä
13.40–14.15 Tiina Häkkinen: Muuttuva uskonnollisuus ja kristillinen kasvatusta

RYHMÄ 4: Varhaiskasvatus toimintakenttänä (pj. Susanna Leimio)

- 13.05–13.40 Tiina Pusa, Seija Mäenpää, Kati Rintakorpi ja Sinikka Rusanen:
Varhaiskasvatuksen eetokset dokumenttiaineistojen ja taidekasvatusportfolioiden valossa
13.40–14.15 Elina Nivala: Yksinäisyyden ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa

Työryhmät 2 torstaina klo 14.45–16.00: Sosiaalipedagogista tutkimusta 2

RYHMÄ 5: Toisin tekemisen polkuja (pj. Sanna Ryyänen)

- 14.50–15.25 Perttu Männistö ja Alekski Fornaciari: Kohti kasvatuksen demokraattista dialogisuutta
15.25–16.00 Voitto Kuosmanen: Sosiaalipedagoginen kasvatusta ja ohjaus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa

RYHMÄ 6: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen II (pj. Eeva Timonen-Kallio)

- 14.50–15.25 Anne Backman: Kolmannen sektorin toimintakentät sosionomien AMK ammatillisen kasvun oppimisympäristöinä – Sosiaalipedagoginen työote tarkastelussa
15.25–16.00 Miia Lehtonen, Hanna Hakala ja Karel McLeod Smith: Yhteisöllistä työhyvinvointia

RYHMÄ 7: Sosiaalipedagogiikan klassikkokäsitteitä (pj. Elina Nivala)

- 14.50–15.25 Anu Nordbäck: Ferdinand Tönniesin solidaarisuuden käsite sosiaalipedagogiikan yleisen ja erityisen tehtävän näkökulmasta tarkasteltuna
15.25–16.00 Tapani Kokkonen: Dialogisuustaidot – elämän suuntaviivojen määrittäjä?

RYHMÄ 8: Monikulttuuristuva Suomi (pj. Tiina Häkkinen)

- 14.50–15.25 Sonja Haverinen: Terveystuhoonhenkilökunnan transnationaalinen osaaminen seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluissa Kainuussa
15.25–16.00 Markus Söderlund & Tiina Valkendorff: Turvapaikanhakijatyötä kansalaisyhteiskunnassa

RYHMÄ 1: Eriarvoisuus ja työ

pj. Voitto Kuosmanen, voitto.kuosmanen@lapinamk.fi

Siivoojan ääni

Teppo Eskelinen, Jyväskylän yliopisto, teppo.h.i.eskelinen@jyu.fi ja Sanna Ryyänen, Itä-Suomen yliopisto, sanna.ryynanen@uef.fi

Monet yhteiskunnallisen eriarvoistumisen mekanismit liittyvät työmarkkinoiden toimintaan. Vaikka finanssi-pääoman kasvu ja sosiaaliturvassa tapahtuneet muutokset ruokkivatkin tulojaon eriarvoistumista, myös työelämän sisälle syntyvien rajalinjojen vaikutus uusiin yhteiskunnallisiin jakoihin on merkittävä.

1990-luvun alussa alkanutta aikakautta on luonnehdittu monin tavoin, esimerkiksi "hyvinvointivaltion alasaajona" (Wahl 2011) tai "kilpailukykyvaltion syntyinä" (Heiskala & Luhtakallio 2006). Vielä yleisempää on viitata epämääräiseen "globalisaatioon" (esim. Held & MacGrew 2005). Analyttisemmin katsoen eräs keskeinen tapahtuma on ollut työmarkkinoiden muutos, jossa yhdistyvät pysyvästi korkeahko työttömyysaste, töiden pirstaloituminen ja epävarmojen työmarkkina-asemien yleistyminen (prekarisaatio) (Peltokoski 2006) sekä siirtolaistaustaisen työvoiman kasvu (Forsander 2013). Tuloksena on järjestelmä, jossa työmarkkinoiden laidoilla toimii entistä enemmän ihmisiä, joiden asema on haavoittuvainen esimerkiksi siksi, että heidän suhteensa ay-liikkeeseen on määrittelemätön.

Käynnissä olevassa tutkimusprojektissamme tarkastellaan työmarkkinoiden jakautumista siivoojien ja heidän edunvalvontaansa hoitavien luottamusmiesten kokemusten kautta. Tutkimusprojektin innoittajana on ollut taiteen maisteri Martta Tuomaalan dokumentaarinen installaatio "Siivoojan ääni" ja sen 16 siivoojien videohaastattelua. Varsinainen aineistomme koostuu siivoojien työmarkkina-asemaa ja ay-liikkeen roolia kartoittavista luottamusmiesten haastatteluista.

Työryhmäesityksessä keskitymme tarkastelemaan siivoojan työtä ja työoloja osallisuuden näkökulmasta. Lähiyhteisöihin ja laajemmin yhteiskuntaan kuulumisen tunne ja kokemus omasta merkityksestä niiden osana ovat ihmisen hyvinvoinnin perusrakennusaineita. Siivoojan työstä monet osallisuuden edellytyksistä on systemaattisesti riisuttu. Työtä luonnehtii totalisoiva kontrolli, joka määrittelee jopa sen, kuinka monta askelta siivottavassa huoneessa saa ottaa. Työtä ei voi kiireen vuoksi useinkaan tehdä hyvin vaan ainoastaan välttävästi. Työtä tehdään pääosin yksin vaihtuvissa kohteissa eli työyhteisöjä ei ole.

Pohdimme esityksessämme, mitä osallisuus omassa työssä tarkoittaa ja miten sitä voisi tukea ja edistää tilanteessa, jossa kilpailutuksen ja ulkoistamisen logiikka kiristää työehtoja ja -oloja entisestään. Samalla analysoimme atomisoituvan työelämän ja heikomman kiinnittymisen suhdetta solidaarisuuksien ohenemiseen: vaikuttaako osallisuuden puute työn arkisissa käytännöissä haluun ja kykyyn toimia yhdessä muutoksen aikaansaamiseksi?

Puuvillanviljelijöiden tarina osana globaalia kulutuskulttuuria

Riikka Bado, riikkabado@yahoo.fi

"Kolonialistiset suhteet eivät ole vain materiaalisia suhteita, vaan myös ajattelutapoja eri ihmisistä, paikoista tai laajimmillaan koko maailmasta. Siirtomaavallan purkaminen ei ole pelkästään materiaallinen vaan myös henkinen prosessi." (Hussey 2012.)

Suunnitteluvaiheessa oleva väitöskirjatyöni sai alkunsa kysymyksestä, miten minä Globaalin Pohjoisen kuluttajana osallistun Globaalin Etelän maanviljelijöitä köyhdyttävien ja syrjäyttävien rakenteiden ylläpitämiseen. Tarkastelen työssäni Afrikan maiden puuvillanviljelijöiden tarinaa, puuvillatuotteiden kuluttajien ja puuvillanviljelijöiden välistä suhdetta sekä viljelijöitä köyhdyttäviä ja syrjäyttäviä rakenteita.

Haen vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Millaisen tarinan viljelijät haluavat omasta työstään ja ammatinharjoittamisen todellisuudesta kertoa? Millaisena ja minkä toimijoiden kertomana puuvillanviljelijöiden työtä ja todellisuutta käsittelevää tarina välittyy suomalaisille puuvillatuotteiden kuluttajille? Millaisia yhteneväisyyksiä ja eroja on löydettävissä puuvillanviljelijöiden itsensä määrittelemän tarinan sekä puuvillatuotteiden kuluttajien mielissä elävän tarinan välillä? Onko tarinoiden välisistä eroavuuksista löydettävissä rakenteita, jotka ylläpitävät Afrikan maiden puuvillanviljelijöitä köyhdyttäviä ja syrjäyttäviä prosesseja? Miten ja millä keinoin puuvillanviljelijöiden määrittelemä tarina olisi välitettävä suomalaisille kuluttajille, jotta se ei vahvistaisi köyhdyttäviä ja syrjäyttäviä rakenteita vaan osallistuisi niiden purkamiseen?

Työni jakautuu kuuteen osaan. 1) Ensimmäisessä osassa analysoin vuosina 2011 ja 2014 Burkina Fasossa keräämäni haastatteluaineiston ja etsin tarinaa, jonka puuvillanviljelijät toivovat minun välittävän suomalaisille puuvillatuotteiden kuluttajille. Seuraavaksi (2) tarkastelen, millaista tarinaa olemassa oleva tutkimuskirjallisuus kertoo puuvillanviljelijöitä köyhdyttävistä ja syrjäyttävistä rakenteista.

Kolmannessa (3) vaiheessa tarkastelen millaisena puuvillanviljelijöiden todellisuus elää suomalaisten kuluttajien mielessä. Toteutan toisen asteen oppilaitosten opiskelijaryhmien kanssa työpajoja, joiden tavoitteena on tehdä näkyväksi nuorten mielessä elävä puuvillanviljelijöiden tarina sekä pohtia puuvillatuotteiden kuluttajien suhdetta puuvillanviljelijöihin.

Vaiheissa neljä ja viisi syvennyn kysymykseen, miten puuvillanviljelijöiden määrittelemä tarina tulee välittää suomalaisille kuluttajille, jotta ei tule vahvistaneeksi syrjäyttäviä ja köyhdyttäviä rakenteita vaan osallistuu niiden purkamiseen. (4) Toteutan dokumentaarisen teatteriesityksen, joka esitetään kohdassa 3 mainituille opiskelijaryhmille ja (5) kerään esityksen nähneiltä opiskelijoilta kirjallisesti (ja/tai haastatteleamalla) materiaalia esityksen herättämistä ajatuksista.

6) Itse-reflektio on tärkeä työväline läpi koko tutkimusprosessin. Pyrin tiedostamaan asenteet, arvot ja uskomukset, jotka vaikuttavat siihen, millä tavalla kerron tarinaa Afrikan maiden puuvillanviljelijöistä, suomalaisista puuvillatuotteiden kuluttajista sekä puuvillatuotteiden kuluttajien ja puuvillanviljelijöiden suhteesta globaalissa kulutuskulttuurissa.

RYHMÄ 2: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen I

pj. Anne Backman, anne.backman@saimia.fi

Kouluhyvinvoinnin osallistava yhteissuunnittelu

Minna Lumme, Aalto yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, muotoilun laitos,
minna.lumme@aalto.fi

Suomalaiset lapset ja nuoret ovat menestyneet pitkään kansainvälisissä oppimistulosten arvioinneissa erinomaisesti. Kansainvälisissä kouluviihtyvyydestutkimuksissa suomalaiskoululaisten tulokset ovat kuitenkin poikkeuksellisen heikot. Viimeisimmissä oppimistulosten kansainvälisissä arvioinneissa on todettu, että suomalaisten koululaisten oppimistuloksetkin ovat laskusuunnassa. Tutkimuksen mukaan samat kouluun liittyvät asiat vaikuttavat sekä oppilaiden suorituksiin että hyvinvointiin.

Viime vuosikymmeninä on vahvistunut näkemys siitä, että tutkimuksen painopistettä tulisi siirtää lasten ja nuorten selviytymisen tutkimisesta hyvinvointikokemusten tutkimiseen. On korostettu tarvetta nähdä lapset ja nuoret aktiivisina yhteiskunnan jäseninä, jotka itse vaikuttavat elinympäristössään heidän kanssaan eläviin aikuisiin, ystäviin ja ikätovereihin. Kansalaisyhteiskunnasta julkisissa palveluissa korostuu lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen ja heitä osallistavien suunnittelukäytäntöjen kehittäminen.

Tutkimukseni perustuu hyvinvoinnin muotoilun ja yhteissuunnittelun (co-design) käsitteisiin. Tutkimukseni tavoitteena on tutkia kouluhyvinvoinnin muotoilun osallistavia suunnittelukäytäntöjä. Tutkimuksessa nuoret ovat osallistuneet kansaluojina kouluhyvinvoinnin muotoiluun. Tavoitteenani on selvittää, miten Keinosen hyvinvoinnin muotoilun periaatteita (2013, 21) voidaan soveltaa kouluhyvinvoinnin muotoiluun oppilaitoksen arjessa ja millaisia yhteiskehittämisen tiloja opiskelijoiden kanssa muotoutuu. Tutkin millaisia mahdollisuuksia, haasteita ja rajoituksia empaattiseen muotoiluun ja yhteissuunnitteluun liittyy oppilaitosympäristössä nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden kanssa.

Olen valinnut tutkimusstrategiassa työtapoja, joiden oletetaan jo itsessään vahvistavan koettua hyvinvointia, sillä on olemassa tutkimuksellista näyttöä hyvinvointia vahvistavaan toimintaan osallistumisen myönteisestä vaikutuksesta koulussa suoriutumiseen. Myös nuorten osallistumista tutkineissa tutkimuksissa on jo todettu, että toimintaan osallistumisella on vaikutuksia osallistuviin nuoriin ja yhteisöihin. Hyvinvoinnin teoreettiset lähtökohdat perustuvat tutkimuksen alkuvaiheessa Allardtin (1976, 1998) ja Konun (2002) hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin teoreettisiin malleihin.

Lähteet:

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY, Porvoo.

Allardt, E. 1998. Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa Elämänpolitiikka, s. 34 – 53. Toim. J.P.Roos ja Hoikkala, T. Tammerpaino Oy, Tampere.

Keinonen, T., Vaajakallio, K. ja Honkonen, J. (toim.) 2013. Hyvinvoinnin muotoilu. Aalto-yliopiston julkaisusarja taide + muotoilu + arkkitehtuuri 1/2013. Keuruu.

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 887.

RYHMÄ 3: Nuoret ja kasvatuksen kentät

pj. Anna-Kaisa Nieminen, Anna-Kaisa.Nieminen@winnova.fi

Harrastukset nuorten ruokaympäristöinä

Eila Kauppinen, Opettajankoulutuslaitos, Helsingin yliopisto, eila.kauppinen@helsinki.fi

Nuorten ruokatottumuksilla ja syömiseen liittyvillä kysymyksillä on suuri merkitys yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Aiemmat tutkimukset vahvistavat lapsuuden elinolojen merkitystä, sillä ruokavaliotyypit näyttävät pysyvän pääpiirteissään samanlaisina lapsuudesta aikuisuuteen samoin kuin terveyseroja selittävät sosioekonomiset taustat, lapsuuden epäsuotuisat elinolot ja terveydelle haitalliset elintavat (Mikkilä, 2008, s. 65; Keskilä, 2008, s. 126; Pajunen ym., 2012, 106; Roos & Prättälä, 2012). Lasten ja nuorten ruokatottumuksiin ja ruoan valintaan liittyviä ilmiöitä tulee tarkastella osana elinoloja, elintapoja ja käyttäytymistä, mutta myös oppimisen näkökulmasta.

Ruokatottumusten myönteistä, ravitsemussuositusten mukaista kehitystä, edistetään ruokakasvatuksen avulla (Valtion ravitsemusneuvottelukunta, 2014). Ravitsemusnäkökulma ei kuitenkaan yksinomaan riitä kattamaan syömisen ja ruoan valinnan kokonaisuutta, koska ruoalla ei tarkoiteta vain ravintoa ja terveyttä, vaan myös ruokatuotantoon, kestävytyteen, kulttuuriin ja identiteettiin liittyviä kysymyksiä (Janhonen & Mäkelä & Palojoiki, 2015, ss. 112–114). Ruokakasvatuksella pyritään auttamaan yksilöä ymmärtämään omien ruokavaliointojensa vaikutukset niin omaan kuin muidenkin hyvinvointiin. Tavoitteena on vaikuttaa ihmisten toimintaan siten, että valinnat ovat kestäviä yksilön, yhteiskunnan ja maapallon kannalta. (Risku-Norja & Mikkola, 2010, ss. 46–47.) Ruokakasvatuksen aihepiirit koskevat nuorten eri toimintaympäristöjä ja sidosryhmiä. Monet eri toimijat osallistuvat kasvatustehtävään. Jotta nuoren osallisuus kasvaisi ja hän voisi kantaa vastuuta omasta syömisestään, keskeinen kysymys on, kuinka hyvät valmiudet hänellä on ymmärtää ja tulkita eri ruokaympäristöissä tarjolla olevaa tietoa (Palojoiki, 2009, s. 90).

Vuonna 2015 käynnistyneen väitöskirjatutkimukseni tavoitteena on paneutua harrastuksiin nuorten ruokaympäristöinä. Tarkastelemalla nuorten toimintaan vaikuttavia tekijöitä syvennetään näkemyksiä siitä, miten vapaa-ajan toiminta voi edistää nuorten terveellisiä ruokatottumuksia ja harrastusten roolia ruokakasvatuksen kentässä. Kvantitatiivinen aineisto kerättiin v. 2015 Nuorisobarometri -kyselyllä ja kvalitatiivinen aineisto kerätään Helsingin nuorisotaloilla v. 2016. Kyselyssä tarkasteltiin eri tahojen merkitystä nuorten ruokatottumusten terveellisyyden taustalla. Odotetusti nuoret kokevat, että vanhemmat ja kaverit vaikuttavat ruokatottumuksiin, mutta eniten vastuuta kantaa nuori itse.

Muuttuva uskonnollisuus ja kristillinen kasvat

Tiina Häkkinen, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Tiina.Hakkinen@diak.fi

Yhteiskunnan ja uskonnollisuuden muutoksesta huolimatta seurakuntien perusnuorisotyö näyttää pysyneen suhteellisen muuttumattomana. Työn opillisena lähtökohtana pidetään edelleen kasteopetusta ja Jeesuksen opetuslapsille antamaa kaste- ja lähetyskäskyä. Virallisesti työtä määrittävät kirkkolaki ja kirkkojärjestys, joiden mukaan seurakunta veloitetaan huolehtimaan eri ikäisten lasten ja nuorten kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta yhdessä vanhempien kanssa. Tämän lisäksi kirkon kasvatustoimintaa ja seurakunnan nuorisotyötä ohjaavia muita asiakirjoja on muutamia, joista tärkeimpinä voidaan pitää kirkon kasvatuksen linjauksia ja kehittämissasiakirjoja. Näissä kehittämissasiakirjoissa nuorisotyö ja nuorisotyön teologia määritellään nuorten kasvukysymysten tarkasteluksi kirkon uskon näkökulmasta. Kasvatuksen linjausten ja kehittämissasiakirjojen rooli ei kuitenkaan ole työtä rajaava tai normittava vaan kukin seurakunta voi huomioida ja tulkita linjauksia omaan kontekstiinsa soveltaen. Käytännössä nuorisotyön ja kristillisen kasvatuksen toteuttamisvastuu on vahvasti paikallisilla seurakunnilla ja työstä vastaavat tätä tehtävää varten koulutetut työntekijät kirkon nuorisotyönohjaajat.

Työryhmäesitykseni lähtökohtana on kirkkososiologiaan liittyvä tutkimukseni, jossa tarkastelen kirkon nuorisotyönohjaajien teologista ajattelua ja sitä, miten he määrittävät kristillistä kasvatusta ja millaisia sisältöjä he antavat kristilliselle kasvatukselle. Tutkimus toteutettiin focusryhmähaastatteluina. Neljään focusryhmään osallistui yhteensä 15 nuorisotyönohjaajaa neljästä eri seurakunnasta. Haastattelut toteutuivat ryhmäkeskusteluna siten, että keskustelun ensimmäisessä osassa osallistujat saivat keskusteltavakseen yhden kysymyksen: Mitä on kristillinen kasvatusta? Ja toisessa vaiheessa esitin ryhmille kuusi kristilliseen kasvatukseen liittyvää asenneväittämaa, jotka olivat

1. Kristillinen kasvatusta on julistamista ja opettamista.
2. Uskonnonvapaus on uhka kristilliselle kasvatukselle.
3. Jumalanpalveluksella ja ehtoolliskasvatuksella on keskeinen asema nuorisotyössä.
4. Kristillistä kasvatusta toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa.
5. Erityisnuorisotyö ei ole kristillistä kasvatusta.
6. Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on nuoren uskoontuleminen.

Haastatteluaineiston perusteella on mahdollista peilata työtä tekevien ammattilaisten ajatuksia em. mainittujen asiakirjojen linjauksiin ja tehdä havaintoja ajallisista ja paikallisista tulkinnoista. Aineiston litterointivaiheessa tehtyjen esihavaintojen ja esianalyysin perusteella kristillinen kasvatusta määrittyy kristillisestä ihmisestä ja sosiaalista vuorovaikutuksesta käsin ja pitää sisällään vahvan lähimmäisyyden eetoksen. Haastatteluaineisto on kuitenkin erittäin runsas ja polveileva ja antaa mahdollisuuksia monenlaiseen analyttiseen tarkasteluun.

RYHMÄ 4: Varhaiskasvatus toimintakenttänä

pj. Susanna Leimio, Susanna.Leimio@phsotey.fi

Varhaiskasvatuksen eetokset dokumenttiaineistojen ja taidekasvatusportfolioiden valossa

Tiina Pusa, Aalto-yliopisto, ARTS, Tiina.pusa@aalto.fi, Seija Mäenpää, Metropolia ammattikorkeakoulu, seija.maenpaa@metropolia.fi, Kati Rintakorpi, Helsingin yliopisto, OKL, kati.rintakorpi@helsinki.fi, Sinikka Rusanen, Helsingin yliopisto, OKL, sinikka.rusanen@helsinki.fi

Portfoliot ja dokumentointiaineistot kertovat ohjatussa taidekasvatus- ja varhaiskasvatustoiminnassa vallitsevista toimintatavoista ja niiden taustalla olevista traditioista sekä niiden uudistamispyrkimyksistä. Esityksessä esitellään tutkimusta, jossa tarkastellaan sosiaalipedagogisen eetoksen, terapeuttisen eetoksen ja kasvun eetoksen ilmenemisiä intressien ja toimintakulttuurien taustoittajina.

Tutkimuksessa aineistolta kysytään

- 1) minkälaisia toimintakulttuureja ja intressejä
 - yksilöllisen lapsen dokumentoitu taidetoiminta ilmentää?
 - päiväkotiryhmissä dokumentoitu taidepedagoginen kehittämistoiminta ilmentää?
 - pienten lasten ryhmissä dokumentoitu varhaispedagoginen toiminta ilmentää?
- 2) minkälaisia kulttuurisia kompetensseja dokumentoiduissa toiminnoissa muodostuu?

Tutkimuksessa tarkastellaan kolmea toisiaan keskusteluttavaa aineistoa. Ensimmäisenä aineistona ovat haastattelut (N=3) yhden seitsemänvuotiaan lapsen kolmen kuvallisen portfolion äärellä. Haastateltavina ovat lapsi, hänen äitinsä ja yksi hänen kasvattajistaan. Toisena aineistona ovat tiimien ja taidepedagogien kokoumat kuukausiraportit (N=76) Taikava-kehittämishankkeeseen osallistuvissa päiväkodeissa hankkeen ensimmäisenä toimintavuonna 2014-2015. Ne sisältävät kuvallisesti ja kirjallisesti dokumentoitua kehittämistoimintaa kymmenessä päiväkodissa, jossa taidepedagogiikkaa käytetään tehostettua tukea tarvitsevien lasten kasvun ja oppimisen tukimuotona. Kolmantena aineistona on yhdessä päiväkodissa yhden toimintavuoden aikana pienten lasten ryhmässä koottu dokumentointiaineisto, jossa on kehitetty vanhempia osallistavaa dokumentointimenetelmää varhaiskasvatuksessa.

Aineistoja lähestytään laadullisen tutkimuksen metodilla, jossa on aineksia lähiluvusta, sisällönanalyysistä ja diskurssianalyysistä. Analyysivaiheessa hyödynnetään neljän tutkijan erilaisia tarkastelukulmia aineistoon. Tutkimuksessa avautuva kriittinen tarkastelu mahdollistaa varhaiskasvatuskäytänteiden uudentumisen ja varhaiskasvatuksen koulutuksen kehittämisen.

Yksinäisyyden ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa

Elina Nivala, Itä-Suomen yliopisto, elina.nivala@uef.fi

Käsittelen työryhmäesityksessäni suunnitelmavaiheessa olevaa tutkimustani, jonka aiheena on yksinäisyyden ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseni ensimmäisessä vaiheessa tutkin päiväkotikäisten lasten yksinäisyyden huomioimista varhaiskasvatuksen suunnitelmissa. Olen kiinnostunut siitä, miten lasten yksinäisyys varhaiskasvatuksessa nähdään vai nähdäänkö sitä ollenkaan, miten yksinäisyyteen suhtaudutaan ja onko varhaiskasvatuksessa tietoisia pedagogisia tapoja ehkäistä ja hoitaa yksinäisyyttä. Lähestyn näitä kysymyksiä varhaiskasvatuksen kirjattujen tavoitteiden ja toimintatapojen kuvausten kautta eli tutkimalla varhaiskasvatussuunnitelmia.

Lapsuudessa koettu yksinäisyys voi olla perusta synkälle loppuelämälle. Se voi olla sekä inhimillisen kärsimyksen lähde että yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja siihen liittyvien monenlaisten kustannusten aiheuttaja.

Koska päiväkotiki on lasten ryhmässä tapahtuvan kasvatuksen ympäristö, on se myös ympäristö, jossa lasten yksinäisyyttä voidaan ehkäistä ja tarvittaessa kohdata ja hoitaa. Siksi on merkityksellistä tehdä tutkimuksella näkyväksi varhaiskasvatuksen suhtautumista lasten yksinäisyyteen ja osoittaa mahdollisuuksia sen entistä parempaan huomioimiseen.

Varhaiskasvatusta koskevassa keskustelussa ja tutkimuksessa lasten osallisuuden edistäminen on keskeinen teema, johon yksinäisyys liittyy. Varsinkin puhuttaessa osallisuudesta sosiaalisena ilmiönä, johonkin kuulumisena, on se selvästi jotain, minkä vastakohtaksi yksinäisyys asettuu. Minua kiinnostaa tarkastella osallisuuspuhetta siitä näkökulmasta, onko siinä näkyvissä myös osallisuuden puute, sosiaalinen osattomuus tai ulkopuolisuus, ja esitetäänkö osallisuuden edistämisen nimissä toimia, joilla voidaan ehkäistä yksinäisyyttä.

Tutkin lasten yksinäisyyden näkymistä varhaiskasvatuksen suunnitelmissa, konkreettisesti kuntakohtaisissa ja yksikkökohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Kerään dokumenttiaineiston, jota analysoin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Pyrin tunnistamaan dokumenteista lasten yksinäisyyteen ja sen ehkäisemiseen liittyviä kohtia, vaikka teksteissä ei eksplisiittisesti puhuttaisi yksinäisyydestä. Analyysin pohjaksi rakennan teoreettisen viitekehysten, jossa yhdistän ainakin yksinäisyyden ja osallisuuden käsitteiden määrittelyjä.

En ole tutkimuksessani niinkään kiinnostunut siitä, mistä lasten yksinäisyys johtuu tai mistä sen nähdään johtuvan, vaan siitä, miten lasten yksinäisyyttä pyritään ehkäisemään ja miten siihen pyritään puuttumaan varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseni ensimmäisessä vaiheessa tarkastelen tätä suunnitelmatasolla, ja jatkossa tarkoitukseni on edetä toiminnan tarkasteluun päiväkodeissa. Tutkimukseni sosiaalipedagogisena peruslähtökohtana on pyrkimys löytää mahdollisuuksia lasten yksinäisyyden ehkäisemiseen ja torjumiseen varhaiskasvatuksessa entistä paremmin.

RYHMÄ 5: Toisin tekemisen polkuja

pj. Sanna Ryyänen, sanna.ryyanen@uef.fi

Kohti kasvatuksen demokraattista dialogisuutta

Perttu Männistö, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, perttu.m.mannisto@student.jyu.fi ja Aleksì Fornaciari, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Esityksessämme pyrimme tuomaan esille uudenlaista tapaa hahmottaa kasvatustilanteiden sosiaalista dynamiikkaa. Näkemyksemme mukaan nykyinen kasvatuksellinen dialogisuus perustuu liberaaliin demokratiakäsitykseen, joka on logiikaltaan ulossulkevaa ja täten itsessään eriarvoistavaa (ks. myös Mouffe 1999; 2005; 2013). Ongelmallisemmaksi sen tekevät nykyiset julkilausutut kasvatustavoitteet (mm. OPS 2016) jossa kasvatuksen lähtökohdaksi valittu autonomisen yksilön kasvattaminen.

Tarjoamme vaihtoehdoksi ajatusta avoimesta demokraattisesta dialogiavuudesta, jossa konflikteja, epävarmuutta ja epätehoakkuutta ei pelätä. Laclau & Mouffin (1985) aloittaman liikehännän hengessä pyrimme näkemään pedagogisen dialogin tilana, jossa kaikilla on oikeus osallistua yhteisten päämäärien tavoitteluun ja ennen kaikkea myös niiden asettamiseen. Lopullinen päämäärämme on pyrkiä hahmottelemaan "uudenlaista" tapaa ymmärtää demokraattinen neuvottelu ja päätöksenteko kokonaisvaltaisesti, ei vain koulun kontekstissa. Pohdimme, kuinka antamalla neuvotteluprosesseissa aidosti tilaa erilaisille toimintatavoille ja ajattelumalleille voidaan rakentaa julkista tilaa ja vaikuttamista, joka ei ulossulkisi erilaisia näkemyksiä. Tällä prosessilla voitaisiin näkemyksemme mukaan haastaa esimerkiksi ajassamme elävät elitistisen demokratiakäsityksen uhkakuvat sekä nuorten korostunut yhteiskunnallinen apatia (ks. Fornaciari & Männistö 2015)

Väitöstutkimuksistamme. Pertun tutkimustavoitteena on ymmärtää ja kehittää suomalaisen demokratiakasvatuksen kenttää. Aineiston keruu ja analyysitapana hän käyttää etnografiaa ja teoreettisena viitekehyksenä toimii Mouffin (esim. 2013) pluralistinen agonismi. Aleksì puolestaan tutkii opettajien ammattiin identifioitumisprosesseja eri sukupolvien luokanopettajilta kerättävien teemahaastatteluiden avulla. Tavoitteena on tuottaa kasvatukselliselle dialogisuudelle relevanttia synteisiä näistä kahdesta tutkimuksesta. Omat tutkimuksemme tarjoavat hedelmällisen lähtökohdan, koska uudenlaisten dialogiavausten kenttää on mahdollista ymmärtää ja tulkita laajasti ainoastaan monitasoisesti. Tämän vuoksi elävien käytäntöjen kasvatuskenttää on tarpeellista tutkia sekä kulttuuris-historiallisena jatkumona, että osana aikamme politiikkaa sekä laajempaa länsimaista ajatusmaailmaa. Tällöin on mahdollista havainnoida nykyisyyttä totuudenmukaisesti sekä puuttua ja kehittää oikeita painekohtia.

Alustavasti olemmekin tulkinneet aineistojamme siten, että opettajat ja koulu ovat alisteisia yhteiskunnallisen konsensuksen ideaalille, jota suomalaisessa kasvatuksessa on vaalittu pitkään. Tämä perintö noudattaa uusliberaalin maailmankuvan periaatteita, ulossulkien tästä yhdessä löydetyistä konsensuksesta poikkeavat tavat tulkita ja ymmärtää maailmaa. Löydetyin konsensuksen tilalle tarjoamme pluralistista demokratiadialogia, joka antaa tilaa erilaisille äänille ja ristiriitaisuuksille. Jotta tämä tavoite voisi toteutua, tulee suomalaista kasvatuskenttää ja sen toimijoita kehittää kohtaamaan erilaisuutta ja ymmärtämään dialogin avoimuuden ja päämäärättömyyden periaatteita. Se vaatii myös opettajilta itseltään ymmärrystä oman ammattinsa historiallis-yhteiskunnallisesta positioista.

Sosiaalipedagoginen kasvatusta ja ohjausta eriarvoistuvassa yhteiskunnassa

Voitto Kuosmanen, Lapin AMK, Voitto.Kuosmanen@lapinamk.fi

Sosiaalipedagogisessa tavassa tehdä työtä ajattelun ja toiminnan keskiössä on muutos. Muutos on myös ihmisen elämässä ja elämänkaareissa kaiken aikaa läsnä. Ihmisen pyrkimys on elää itse valitsemaansa elämää.

Yhteiskunnan instituutioiden tahto on saada ihminen normikansalaiseksi, joka marssii samassa tahdissa toisten kanssa. Ihminen joutuu ratkaisemaan koko elämänsä ajan jännitettä, joka rakentuu hänen omien pyrkimystensä sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan sopeutumisen välille. Jos ihminen sopeutuu liikaa, hän menettää vapautensa ja mahdollisuutensa rakentaa itse valitsemaansa elämää. Jos ihminen haluaa vapautua hänen ajatteluaan ja toimintaansa rajoittavista holhouspyrkimyksistä, hänen on etsittävä ja löydettävä tie muutokseen. Jotta hän voi muuttaa elämänsä, hänen on saatava tietoisuuteensa toisin elämisen mahdollisuus, ja kokemus toisin elämisestä. Kuinka toisin kokeminen ja toisin eläminen voisi olla mahdollista? Esityksessäni pohdin ihmisen pyrkimyksiä vapautua holhouksesta oman elämänsä eläjäksi sekä sosiaalipedagogisen kasvatuksen ja ohjauksen roolia sen mahdolliseksi tekemisessä. Toisin elämisen mahdollisuutta pohdin Jürgen Habermasin kehittämän ja Juhani Pietarisen täydentämän tiedonintressiteorian valossa.

Lähteet:

Kuosmanen, V. 2015. Toisin kokeminen ja toisin eläminen ihmisen kasvun ja sosiaalipedagogisen kasvatuksen ja ohjauksen haasteena. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, Vuosikirja 2015, 16. vuosikerta. Tampere: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 165–178

Kuosmanen, V. 2014. Sosiaalipedagoginen ajattelu ja tyyli ohjaustyöskentelyssä. Teoksessa Kuosmanen, V. & Takkula, T. Opas käytännön opiskelun ohjaukseen ja ohjaajana kehittymiseen- Erityisesti sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien koulutuksessa. LAPIN AMK:N JULKAISUJA, Sarja B. Raportit ja selvitykset 6/2014. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. Saatavissa <https://www.theseus.fi/handle/10024/79637>. 23–27.

RYHMÄ 6: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen II

pj. Eeva Timonen-Kallio, Eeva.Timonen-Kallio@turkuamk.fi

Kolmannen sektorin toimintakentät sosionomien AMK ammatillisen kasvun oppimisympäristöinä – Sosiaalipedagoginen työote tarkastelussa

Anne Backman, Itä-Suomen yliopisto, Saimaan ammattikorkeakoulu, anne.backman@saimia.fi

Kerään osan väitöstutkimukseni aineistosta Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomi AMK -opiskelijoiden työelämä- ja projektioppimiskokemuksista kolmannen sektorin toimintakentillä. Sosionomikoulutuksen ope-
tussuunnitelmaan kuuluva Työelämän toiminta-alueet -opintojakso (projektiopinnot) toteutetaan tänä
vuonna niin, että kaikki uusien ryhmien projektiopinnot toteutetaan Jobi-hankkeen puitteissa. Jobi, Järjestö-
jen palvelut osaksi hyvinvoinnin ekosysteemiä – työtä ja osallisuutta nuorille on ESR-rahoitteinen hanke
(1.1.2015–31.12.2016). Tässä esityksessä esittelen Jobi-hanketta ja sen tavoitteita aineistoni keräämisen nä-
kökulmasta.

Jobi-hankkeen toteuttajia ovat Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom sekä Saimaan am-
mattikorkeakoulu. Hankkeen muita, laajempia toimenpiteitä toteutetaan yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali-
ja terveystieteiden ja Kouvolan kaupungin kanssa. Toteutusalueena on koko Kaakkois-Suomi. Hankkeen kohde-
ryhmänä ovat alle 30-vuotiaat heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret ja järjestöjen avainhenkilöt.

Hankkeen tavoitteina on 1) nuorten työllistymismahdollisuuksien lisääminen yhdistysten palvelutuotannon
vahvistuessa, 2) nuorten osallisuuden ja työllistymisvalmiuksien vahvistaminen vapaaehtoistyön uudenaik-
sien toteuttamistapojen kautta ja 3) nuorten valmiuksien vahvistaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoina.
Hankesuunnitelman mukaan kansalaistoiminnan merkitys kasvaa siten, että järjestökenttä tarjoaa nuorille
vapaaehtoistyötä ja mahdollisuuksia löytää uudenlaisia työllistymisen edistämisen polkuja. Järjestöjen rooli
sosiaalialan palvelujen tuottajina ja tulevaisuuden työllistäjinä on myös kasvamassa.

Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta opiskelijoiden innostaminen vapaaehtoistyöhön ja yhdistystoimintaan
on merkityksellistä molemmille osapuolille. Opiskelijat voivat toiminnallaan vireyttää ja kehittää yhdistystoi-
mintaa. Yhdistystoiminnassa mukana olo puolestaan antaa heille kokemuksia osallistumisesta, osallistami-
sista, innostamisesta ja onnistumisesta. Sosionomien ammatillisen kasvun näkökulmasta ruohonjuuritasolla
toimiminen on erityisen hyödyllistä. Tulevina ihmistyön osaajina sosionomien tulee jatkuvasti kehittää herk-
kyttään toimia ihmisten arkitodellisuudessa rinnalla kulkijoina ja rohkaisijoina.

Yhteisöllistä työhyvinvointia

Miia Lehtonen, Miia.Lehtonen@hraks.fi, Hanna Hakala ja Karel McLeod Smith

Yhteisöllistä työhyvinvointia rakentamassa on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena oli tuottaa
työhyvinvointia ylläpitävä ja vahvistava yhteisöllinen päivä Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutus-
säätiön moniammatilliselle työyhteisölle.

Työhyvinvointi on kokonaisvaltainen kokemus sisältäen tyytyväisyyden ja myönteisen perusasenteen elä-
mään sekä työhön. Tärkeitä työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat lisäksi aktiivisuus ja oman itsensä hy-
väksyminen sekä se, että työ vastaa työntekijän tavoitteita sekä ammatillista kykyä. Työhönsä tyytyväinen
työntekijä kokee sitoutumista sekä motivaatiota työhönsä. (Kumpulainen 2013, 33.) Työhyvinvointi on moni-
nainen kokonaisuus, sillä se on riippuvainen kaikista työyhteisön jäsenistä ja siihen vaikuttavat ihmisen it-
sensä kokema hyvinvointi sekä työympäristön eri osa-alueet. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 8–9.)

Ihminen on psykofyysinen olento ja sen vuoksi työmotivaatioon, tuloksellisuuteen ja työhyvinvointiin vaikut-
tavat oleellisesti työ- ja ihmissuhteet työelämässä. Ihminen on myös sosiaalinen olento, joka on riippuvainen

toisista ihmisistä. Sen vuoksi ihmisellä on luontainen halu kuulua ryhmään, olla rakastettu, hyväksytty, huomattu ja tarpeellinen. (Rauramo 2012, 104–105.) Yhteisöt ja yhteisöllisyys ovatkin ihmiselle suurimpia voimavaroja, sillä ihmisen persoonallisuus vahvistuu yhteisössä tapahtuvan vuorovaikutuksen seurauksesta sekä positiivisen palautteen saamisen kautta (Kyykoski 2011, 19). Sen vuoksi työhyvinvoinnin vahvistamisessa yhteisöllisyyden katsotaankin olevan keskeisessä roolissa (Rauramo 2012, 15).

Yhteisöllisyys kuvaa työyhteisön sosiaalista puolta ja sille on luonteenomaista tavoitteellisuus ja sen jäsenten riippuvuus toisistaan. Silloin kun puhutaan yhteisöllisyydestä työyhteisössä, tarkoitetaan sillä työpaikan henkilöiden muodostamaa kokonaisuutta. Työyhteisöt muodostuvat yksilöistä, jolloin jokainen työyhteisön jäsen on vastuussa niin yhteisön toimivuudesta kuin ilmapiiristä. Yhteisöllisyydestä puhutaan henkisenä tunnetilana eli se on ikään kuin me-henkeä tai fiilistä ja siihen kuulumisen pohjautuu yksilön vapaaehtoisuuteen. Yhteisöllisyyden kokemusta voidaan kuvata sanalla kiinnostus, jolloin se pitää sisällään yksilön kiinnostumisen työstä ja työyhteisön toiminnasta sekä osallistumisesta yhteiseen toimintaan ja toimimaan yhteisön hyväksi. (Paasivaara ym. 2010, 12–21.) Hyvä työilmapiiri näyttäytyy työnä, innostuneisuutena sekä hyvänä mielenä, ja tyytyväisyyttä lisäävät myönteinen vuorovaikutus, vaatimusten kohtuullisuus sekä selviytymiskeinojen riittävyys (Paasivaara ym. 2010, 8–9). Voidaan siis todeta, että yhteisöllisyys on yhdessäoloa, yhteistyötä ja yhteisvastuuta ja se on yhteisön ominaisuus. (Multisilta 2011, 22.)

RYHMÄ 7: Sosiaalipedagogiikan klassikkokäsitteitä

pj. Elina Nivala, elina.nivala@uef.fi

Ferdinand Tönniesin solidaarisuuden käsite sosiaalipedagogiikan yleisen ja erityisen tehtävän näkökulmasta tarkasteltuna

Anu Nordbäck, Itä-Suomen yliopisto, nordback@student.uef.fi

Esitelmä käsittelee Pro gradu -tutkielmaani ”Ferdinand Tönniesin solidaarisuuden käsite sosiaalipedagogiikan yleisen ja erityisen tehtävän näkökulmasta tarkasteltuna”, joka hyväksyttiin 4.6.2015 Itä-Suomen yliopistossa. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä Ferdinand Tönniesin solidaarisuuden käsitteestä sosiaalipedagogiikassa. Lähiyhteisöä pidetään sosiaalipedagogiikassa tärkeänä kasvatuksellisenä tekijänä ja sosiaalipedagogisen yhteisön käsitteen katsotaan nojaavan vahvasti Tönniesin yhteisömäärittelyyn, yhteisöksi suomennetun Gemeinschaftin kuvautuessa usein lämpimänä ja tavoitellumpana kasvatusympäristönä kuin kylmäksi ja laskelmointiin perustuvaksi katsotun Gesellschaftin eli yhteiskunnan. Tästä syntyi tutkimuksen ajatus tarkastella millaista on solidaarisuus, joka muodostaa ja ylläpitää Tönniesin yhteisöä (Gemeinschaft) verrattuna solidaarisuuteen, josta syntyy kokonaisuus on yhteiskunta (Gesellschaft).

Tutkimuksen aineistona on Tönniesin vuonna 1878 ensimmäisen kerran ilmestyneen Gemeinschaft und Gesellschaft -teoksen viimeinen painos ja Tönniesin siihen myöhemmin tekemät tarkennukset sekä teoksesta aiemmin tehdyt tutkimukset. Tutkimusmenetelmä on tulkitseva käsitetutkimus. Tulkintaa rakennetaan sosiaalipedagogiikan yleisen ja erityisen tehtävän näkökulmasta tarkastellen.

Esitelmässä käyn lyhyesti läpi tutkimuksen lähtökohdat, varsinaisen analyysin sekä tulokset, joissa solidaarisuus määrittyy sosiaalista kokonaisuutta koossapitäväksi sidesuhteeksi, joka on sosiaaliseen suhteeseen ryhtyvän yksilön tahdosta riippuen joko spontaaniin Wesenwilleen perustuen gemeinschaftinen tai laskelmoivaan Kürwilleen perustuen gesellschaftinen. Näin syntyneet Gemeinschaft ja Gesellschaft ovat mittavälineitä, joilla voidaan hahmottaa reaali maailman sosiaalisia kokonaisuuksia ja tarkastella yksilön rationaalitumiskehitystä. Ne eivät koskaan esiinny todellisuudessa sellaisenaan. Sosiaalipedagogiikan yleisen tehtävän näkökulmasta tarkasteltuna Gemeinschaft näyttää tarjoavan yksilöä kokonaisvaltaisesti sivistävän ja sosiaalisuutta tukevan kasvuympäristön mutta estävän kriittisyyden ja emansipatoriset pyrkimykset. Gesellschaft näyttäytyy kasvuympäristönä, jossa sivistys jää yksipuolisen teoreettiseksi ja sosialisatio vaillinaiseksi. Gemeinschaftissa korostuu sosiaalipedagogiikan erityisen tehtävän näkökulmasta tarve yksilön autonomian tukemiseen ja Gesellschaftissa tarve moraaliseen ja esteettiseen sivistymiseen. Gemeinschaftista muodostuva kuva eksklusiivisena ja samanlaisuuteen perustuvana sosiaalisena kokonaisuutena ei näyttäytyä tulkinnassa sosiaalipedagogiikan tavoittelemana kasvuympäristönä. Tavoiteltavaksi osoittautuu yksilön tukeminen rationaalisuutta kuvaavalla akselilla tunteiden ja järjen väliseen tasapainoon.

Dialogisuustaidot – elämän suuntaviivojen määrittäjä?

Tapani Kokkonen, Itä-Suomen yliopisto, tapanikokkonen@gmail.com

Vuorovaikutus ja siihen liittyvä konkreettinen kohtaaminen tiivistyy dialogisuuden käsitteessä. Kuinka yksilö toimii kohdatessaan toisia yksilöitä? Dialogisuus yleisesti katsotaan tasavertaiseksi vuoropuheluksi, mutta pureutumalla tarkemmin hyvän dialogin tapahtumaan, löydämme paljon laajemman kokonaisuuden, jossa itse puhetilanne on vain jäävuoren huippu. Dialogin osallistuvien historia, omaksutut uskomukset, opitut toimintatavat ja omaksuttu eettis-moraalinen maailmankuva muun muassa vaikuttavat dialogin onnistumiseen.

Käsittelen alustuksessani dialogisuuden käsitettä Martin Buberin aidon dialogisuuden kautta sekä Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teorian hahmottaman vuorovaikutuksen jakautuneiden todellisuuden alueiden kautta. Näiden dialogisuuden suurten teoreetikkojen näkökulmissa on paljon yhteistä mutta myös paljon eroa. Habermasin vuorovaikutus jäsentyy tosiasioiden maailman, ihmissuhteiden järjestyneen

maailman ja itseilmaisun sisäisen maailman tasoille, joissa kussakin on omanlaisensa järjestys ja hyvän ideaali, joka ei ole välttämättä yhtenevä toisten alueiden tarpeiden kanssa. Samoin Habermas katsoo kulttuurisen maailman jakautuneen systeemiseen maailmaan, joka toimii tosiasioiden tasolla, ja kommunikatiivisen toiminnan maailmaan, joka toimii interpersoonallisten suhteiden tasolla.

Martin Buberin dialogisuus jakautuu kahdenlaisten suhteiden alueisiin. On objektoiva Minä-Se-suhde, jossa kohde kohdataan rajallisen tiedetyn tiedon valossa ja havaittuina erottuvina ominaisuuksina. Toinen kohtamisen tapa on aito dialogi, Minä-Sinä-suhde, jossa kohdetta ei objektivoida, vaan sen kanssa asetutaan suhteeseen. Ilman ennakko odotusta toinen kohdataan toisena Minänä. Aidon dialogin kantama vuorovaikutus on Buberin mukaan yksilön kehitykselle ensiarvoisen tärkeää, minuus kehittyy sen kautta. Toisaalta aidossa dialogissa ei olla objektivoidussa maailmassa, vaan yhteyden todellisuudessa, jossa kasvatetaan minuutta ja maailmasuhdetta. Varsinainen vuoropuhelu ja todellisuuden muokkaaminen tapahtuu vasta Se-todellisuudessa, mutta jonka tarkoituksenmukainen suunta saadaan vain Sinä-todellisuudesta.

Esityksessäni esittelen tiivistetysti kummankin dialogisuusteoreetikon näkemyksen vuorovaikutustodellisuuden jäsentymisestä ja vertailen niitä keskenään. Molemmat teoreetikot antavat dialogisuudelle varsin tiukoja reunaehtoja. Moraalisuus ja eettisyys on molemmilla korostetussa asemassa, vaikkakin eettisyyden perusteet ovat erilaiset. Dialogisuuden luonteen hahmotus mahdollistaa sen pohdinnan onko dialogisuus taito vaiko jonkinlainen ”lahja”. Jos dialogisuus muotoillaan taidoksi, niin silloin sen käyttöä voi harjaannuttaa. Tämä on tärkeää, mikäli lähdeteoreetikojeni mukaan yksilön ja ihmisyyden kehitykselle tärkeiksi määritellyjä dialogisuuden osa-alueita halutaan kohentaa.

RYHMÄ 8: Monikulttuuristuva Suomi

pj. Tiina Häkkinen, tiina.hakkinen@diak.fi

Terveydenhuoltohenkilökunnan transnationaalinen osaaminen seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluissa Kainuussa

Sonja Haverinen, Itä-Suomen yliopisto, sonjha@student.uef.fi

Olen tutkinut pro gradu -tutkielmassani kainuulaisen terveydenhuollon henkilöstön transnationaalista osaamista heidän tehdessään monikulttuurista hoitotyötä seksuaali- ja lisääntymisterveyden palveluiden alueella. Tutkimuksen kohteena olivat Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän lapsiperheiden terveydenhoitopalvelujen sekä naistentautien osaston ja poliklinikan työntekijät sekä Kainuun maahanmuuttajapalveluiden työntekijät. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, henkilöstön transnationaalista osaamista. Lisäksi tavoitteena oli kuvata työntekijöiden kokemia kulttuurin huomioivan hoitotyön osaamisvaatimuksia ja haasteita. Suomessa on tehty jo jonkin verran opinnäytteitä maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisesta terveydenhuollon palveluissa. Tämän tutkimuksen erityispiirteitä ovat transnationaalisen osaamisen näkökulma sekä tutkimuskonteksti, johon vaikuttaa erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyden palveluiden osa-alue sekä maantieteellinen sijainti Kainuussa.

Tutkimusta varten kainuulaiset lääkärit, kättilöt ja terveydenhoitajat (yhteensä 31) arvioivat sähköiseen kyselylomakkeen (kuusi vastaajaa puhelinhaastattelun) avulla omaa transnationaalista osaamistaan sekä kulttuurin huomioivan hoitotyön erityispiirteitä. Tutkimuksessa käytettiin kuvailevaa kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto koostui numeerisesta sekä laadullisesta aineistosta, joka analysoitiin tutkittavien muuttajien vastauksien frekvenssijakaumia vertailemalla ja laadullista aineistoa teemoittelemalla. Tutkielmassa tarkasteltiin hoitotyötä yhteiskuntatieteellisen transnationaalisen osaamisen näkökulmasta.

Tutkimustulokset osoittivat, että kaiken kaikkiaan kainuulaisen terveydenhuollon henkilöstön osaaminen kulttuurin huomioivaa hoitotyötä tehdessä on melko riittävää. Reilu viidennes vastaajista oli osallistunut maahanmuuttaja-asiakkaan hoitoon liittyvään lisäkoulutukseen ja yhtä moni oli työskennellyt hoitotyössä ulkomailla. Maahanmuuttajaväestö asuu pääsääntöisesti Kajaanin seudulla, mikä tarkoittaa, että hoitotyöntekijöiden osaamisvaatimukset maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamiseksi vaihtelevat maakunnan sisällä.

Transnationaalista osaamista tutkittaessa voitiin todeta, että vastaajien emotionaalinen osaaminen maahanmuuttajataustaisia asiakkaita kohdatessaan oli kaikkein vahvinta. Viestinnällisessä osaamisessa todettiin eniten puutteita työntekijän ja asiakkaan kielimuurin, kulttuurierojen sekä tulkkipalvelujen käytön haasteiden vuoksi. Tämä tarkoittaa, että terveydenhuollon työntekijät tarvitsevat tukea kieli- ja viestintämenetelmissä onnistuakseen monikulttuurisissa kohtaamisissa.

Tutkimuksen laadullinen aineisto osoitti, että vastaajien analyttinen osaaminen ja erityisesti kulttuurien ja uskontojen tuntemus on joskus riittämätöntä. Tutkimustuloksista myös ilmeni, että vastaajien arvioimat kulttuurin huomioivan hoitotyön osaamisvaatimukset olivat usein rinnakkain työn haasteiden kanssa, mikä aiheuttaa ristiriitoja hoitotyön käytännöissä. Yhteneviä osaamisvaatimuksia ja haasteita löytyi juuri kulttuuritietoudesta sekä kieli- ja viestintätaidoista. Tutkimustulokset tarjoavat tukea Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän henkilöstön koulutussuunnitteluun kulttuurin huomioivan hoitotyön kehittämiseksi.

Turvapaikanhakijatytöitä kansalaisyhteiskunnassa

Markus Söderlund, Humak, markus.soderlund@humak.fi ja Tiina Valkendorff, Humak, tiina.valkendorff@humak.fi

Suomeen on 2000-luvun aikana saapunut maltillisesti turvapaikanhakijoita, mutta vuonna 2015 tilanne muuttui, kun maahan saapui yhteensä yli 30 000 turvapaikanhakijaa. Vaikka globaalista, lukuisia Euroopan valtioita

koskettavasta pakolaiskriisistä on ollut merkkejä jo kauan, viimeisen vuoden aikana suomalainen yhteiskunta on joutunut uuteen tilanteeseen. Turvapaikanhakijoiden saapuminen Suomeen sekä heidän kotouttamisensa ovat herättäneet runsaasti keskustelua. Johtavat poliitikot ja tutkijat kuin myös media ja kansalaiset ovat osallistuneet turvapaikanhakijatilannetta koskevaan keskusteluun ja tuottaneet aiheesta erilaisia näkemyksiä. On todettu, että paine kotoutumisen saralla voimistuu ja yhteiskunnassa on korostettu erityisesti työelämän ja koulutuksen merkitystä kotoutumisessa. On kuitenkin tarpeen kysyä, pitäisikö kotoutumista tarkastella myös työelämää ja taloutta laajempänä kysymyksenä jo varhaisessa vaiheessa. Turvapaikanhakijoille ja turvapaikansaaneille on tarjolla lakisääteisiä palveluita, joiden tarkoituksena on tukea maahantulleiden kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan. Voidaan kuitenkin katsoa, että ainoastaan yhteiskunnan kotouttamispalvelut eivät ole riittäviä edistämään kotoutumista. Palveluiden ohella maahan tulleiden kotoutuminen tarvitsee taakseen moniarvoista ja toimivaa kansalaisyhteiskuntaa, mahdollisuuksia toimia ja osallistua aktiivisesti yhdessä muiden kanssa.

Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaisena kansalaisyhteiskunnan mahdollisuudet, turvapaikanhakijoiden arki ja kotoutuminen näyttäytyvät kahden eri aineiston avulla. Aihepiiriä tarkastellaan turvapaikanhakijoiden parissa työtä tekevien yhteisöpedagogien, jotka ovat koulutuksensa puolesta kansalaistoiminnan asiantuntijoita, näkökulmasta. Toiseksi aineistoa kerätään turvapaikanhakijoiden parissa työskennelleiltä vapaaehtoisilta.

Tutkimuksessa turvapaikanhakijatyötä tarkastellaan monikulttuurisuuden, yhteiskuntaan osallistumisen, vapaaehtoistyön ja kansalaistoiminnan näkökulmasta. Tutkimus osallistuu keskusteluun pakolaiskriisistä ja turvapaikanhakijatilanteesta tuomalla esille, millainen voi olla alan ammattilaisten tai vapaaehtoisten rooli monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa ja kansalaistoiminnan mahdollistamisessa. Esitelmässä tuodaan esille tutkimuksen alustavia tuloksia.